

İZ BIRAKAN HATIRALAR -20-

HAC VE UMRE HATIRALARI

1 990'lı yılların başında iki defa hacca, daha sonra da üç defa umre ziyaretinde bulundum. Hacca ilk gidişimde eşimle beraberdik. İkinci haccım, dünürüm için hacc-ı bedeldi. O yıllar gerçekten oldukça sıkıntılı yıllardı. Sekiz-on kişi bir odada kalıyor, yemeklerimizi hanımlar pişiriyordu. Şimdi beş yıldızlı otellerde kalınıyor.

Dr. Mehmet Ali UZ

nada kalıyorduk. Konakladığımız binanın bir katında holde bir buzdolabı vardı. Herkes bozulacak yiyeceklerini o buzdolabına koyar, kapağı kapamadığı için de buzdolabının kapağını iple bağlardı. Buraya yiyecek koyanlar birkaç gün sonra koydukları

kıyma, peynir, yoğurt veya zeytinyağlarının kaybolduğunu görerek üzülürlerdi. Herkes yiyeceğini memleketinden getirirdi. Çuvalla soğan, patates getirenler bile olurdu. Medine'den Mekke'ye, Mekke'den Arafat'a gidiş-

Hac Hatıraları

İlk haccımda Medine'de Mahbesü'l-Cin denilen yerde, bir bi-

gelişler de oldukça zor geçirdi. Arafat dönüşlerimiz de bir hayli sıkıntılı olmuştu. O zamanlar geliş-gidişlerde, 1950 model otobüsler kullanılıyordu. Fakat hacın verdiği manevi haz, bunların hepsini unuttururdu. Bizim hacca gittiğimiz yıllarda Arafat'ta dikilen ağaçlar yeni yeni büyümeye başlamıştı. Yıllar sonra umre ziyaretlerinde Arafat'a çıktığımızda ağaçların çok büyümüş olduklarını gördük.

Şeytan Taşlamada Bir Özellik

İlk hac seferinde Medine'de Hacı Veyiszade Hoca Efendi'nin talebesi Kadınhanılı Salih Büyüçam Hoca ile yataklarımız yan yana idi. Bir akşam yatakların üzerine oturduk Hoca, bir fıkıh kitabından hac menasikini okuyor, ben de dinliyordum. Şeytan taşlamada bir özellik dikkatimi çekti. Büyük şeytan taşlanırken geliş istikametinden değil de, bunun ters istikametinde Kâbe-i Muazzama sağa alınarak taşlanacakmış. Arafat ve Müzdelife görevlerimiz sonrasında sıra şey-

tan taşlamaya gelmişti. Büyük şeytanın taşlanıldığı gün şeytan taşlama yerinden geliş istikametinde durmuş üç taş atmıştım. Medine'de Kadınhanılı Hoca'nın fıkıh kitabından okudukları aklıma geldi. Ne yapacağımı şaşırıp bir an durakladım. Karşımda kısa sakallı, nur yüzlü 50-60 yaşlarında bir Arap belirdi. Orada benim gibi şeytan taşıyan yüzlerce insan vardı. Yalnız bu zat bana şeytan taşlamayı arka taraftan yapmamı işaret ediyordu. Arap'a üç taş attığımı söyleyince o zat, yerden üç taş alıp arka tarafa geçmemi söyledi. Bu zatın Arapçası son derece fasihti. O Arapça konuşuyor ben anlıyorum, ben Türkçe konuşuyor, o anlıyordu. Ben de öyle yaptım, baktım adam kayboluverdi. Bu zatın hayali hâlâ gözlerimin önünde, bu olayı yıllar geçmesine rağmen bir türlü unutamiyorum.

Derviş Hasan

Bir hac seferinde grubumuzda Derviş Hasan adını koyduğumuz bir genç vardı. Annesi ve

Şeytan taşlama

hanımıyla hacca gelmişti. Çok yardımsever, derviş meşrep bir gençti. Takkesinin üstüne bir tülbent sarar, onun bir ucunu da sırtına uzatırdı. Medine’de bir ara kayboldu. Meğer şeyhi de o yıl hacdaymış, onu aramaya gitmiş. Medine’de şeyhini bulamadı. Mekke’ye geçtikten sonra Derviş Hasan’ı göremez olduk. Mekke’de şeyhini bulmuş, ondan gözüküyormuş. Bir gün çıktı geldi. Baktım, başında takkesine sardığı tülbent yoktu: “Ne o Hasan, tülbendini kayıp mı ettin, istersen sana bir tülbent vereyim” dediğimde, Derviş Hasan: “Hacı ağabey şeyhimi buldum, başıma tülbent bağladığımı görünce bana: ‘Halk nasıl giyiniyor-sa siz de öyle giyinin, halktan farkınız olmasın’ dedi. Onun için başıma tülbent bağlamıyorum” diye cevap verdi. Hasan’ın şeyhinin söylediği bu söz çok hoşuma gitti ve: “Hasan beni şeyhine götür de bir elini öpeyim” dedim. Bir ara Harem’de karşılaştık. Hasan beni şeyhinin yanına götürdü. Hasan’ın şeyhi elli yaşları civarında idi. Üzerinde pantolon, ceket; başında da basit bir takke vardı. Ortalık sarık ve cübbeden geçilmiyordu. Onun kıyafeti sade vatandaştan farksızdı. Yunus Emre’nin:

“Dervişlik baştadır, taç da değildir / Kızdırmak oddadır, sacda değildir.

Dervişlik olsaydı taç ile hırka / Biz de alırdık otuza kırka” beyitleri de bunu ifade etmiyor mu?

Hac Ziyareti Zor İbadet

Birinci hac görevimiz sırasında grup başkanımız Yusuf Eseroğlu idi. Yusuf Hoca her sözünün başında: “Hacı Efendiler!

Hac ibadeti zor ibadet, sabırlı olun” tavsiyesinde bulunurdu. Buna kendimizi öyle şartlandırdık ki hep büyük zorluklar beklemeye başladık. Hac görevimiz bittikten sonra Yusuf Hoca’ya: “Hocam siz hep hac ibadeti zor ibadet der dururdunuz, ama hiçbir zorlukla karşılaşmadık” demiştim. Haccın verdiği manevi haz bu zorlukları unutturuyordu. Onun için bunları hissetmemiştik. Yusuf Hoca ile ilgili dostluğumuz biraz da buradan gelir.

Hac görevimiz bitti, Mekke’den yurda döneceğiz. Herkes eşyalarını otobüslere yüklüyor. Öyle bir heyecan, öyle bir telaş var ki sanki herkes orada kalacakmış gibi davranıyor. Biz bu telaşın içerisine girmedik. İki çay getirdim, çayın birini hanıma verdim. Eşyaların üzerine oturduk, hacıların bu telaşını seyretmeye başladık. Yusuf Hoca da bizi seyrediyormuş. Herkes eşyasını otobüse yükledikten sonra sakın sakın biz de yükledik. Hoca bu olayı sonradan bana anlatmıştı. Bu

Müftü Yusuf Eseroğlu

telaş her zaman her yerde olup durdu. Aslında böyle bir telaşa gerek yok... İntikallerde sakin olmanın yararlı olacağını düşünüyorum.

Hatıralar hatıraları canlandırıyor. Bir gün arabayla Eski Meram yolunda ilerliyordum. Beni bir araba geçti, baktım bu, Yusuf Hoca'nın makam aracı... O da beni gördü ve eli ile kendisini takip etmemi işaret etti. Onu takip ettim. Eski Meram ve Yeni Meram yolunu birleştiren sokağa girdi. Ali Ulvi Bey o sokakta evi bulunan bir akrabasında misafir imiş. Ziyaret sırasında Ali Ulvi Bey'e Hacı Veyiszade Hocam ile ilgili çalışma yapacağımı ve onunla ilgili bazı hatıraları not etmek istediğimi söyleyince o, yarın İl Müftülüğünü ziyaret edeceğini bu sebeple hoca ile ilgili hatıraları orada anlatabileceğini ifade etti.

Yusuf Hoca o sıralarda İl Müftülüğüne vekâlet ediyordu. Erte-

Prof. Dr. Mahmud Esad Coşan Hocaefendi (1938 - 2001)

si günü İl Müftülüğünde buluştuk. Ali Ulvi Bey, İl Müftülüğünü gezdi ve binayı çok beğendi. Sonra da bana hoca ile ilgili bazı hatıraları nakletti.

Bir ara Yusuf Hoca: "Ağabey sadece çalışmanı hoca ile ilgili değil de, bizde bazı Konya müftüleri ile ilgili bilgiler var; onları da al, daha geniş bir eser olsun" demişti. Konya Âlimleri ve Velileri ile ilgili çalışmam böyle başladı. Yani eserin hazırlanmasına o vesile olmuştu. Ankaravî Mehmet Dede çalışmamdan sonra, Lâdikli Ahmet Ağa ile ilgili çalışmamda da Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar Bey vesile olmuştu. O da Lâdikli Ahmet Ağa ile ilgili bir kitap yazmamı istemişti. Allah hepsinden razı olsun.

Esat Coşan Hoca Efendi'yi Tanımam

İkinci haccımız otuz altı gün kadar sürmüştü. Bu sefer hacca

Esat Coşan Hoca Efendi grubu ile gitmiştik. Hoca Efendi'nin pek çok sohbetine katıldım. Bu suretle hem Hoca Efendi'den çok istifaya etmiş, hem de onu yakinen tanımış oldum. O dönemdeki yaşadığım hac hatıralarını da hiç unutamiyorum. Çok zevkli bir hac ziyareti olmuştur.

Ali Ataman'la Dostluğumuz

Ali Ataman Bey'le dostluğumuz çok eskilere dayanır. Babası Mustafa Ataman ağabeyle münasebet ve dostluğumuz da onun vefatına kadar sürmüştü.

Bu hac sırasında Ali Ataman Bey'le dostluğumuz daha da pekişti. O eşi ile beraber gelmişti, hanımı çok mükemmel bir insandı. Orada onun çok yemeğini yedim. Şimdi onu hep rahmet ile anarım. Makamı cennet olsun.

Arafat'a Çıkışta Hastalanmam

Bu ikinci hac sırasında Arafat'a çıkacağımız gün hastalandım. Ateşim 39-40 dereceye çıktı. Arkadaşlar sağlık ekibini aradılar, onlar hazırlıklarını tamamlayıp bizden önce Arafat'a gitmişler. Bu sebeple muayene olup, ilaç da kullanamadım. Arkadaşlar beni özel bir araçla Arafat'a gönderdiler. O dönemde kayınbiraderim rahmetli Uğur Güragaç

Ali Ataman

da hac görevini ifa ediyordu. O güne kadar görüşmemiştik. O gün beni ziyarete geldi. Arafat'a gidişte yanımda o da vardı. Beni bizim grubun kalacağı çadırı bulup, oraya yatırdılar. Gelenden, gidenden haberim olmadı. Sabahleyin gözümü açtığımda herkes sabah namazı hazırlığı yapıyordu. Yattığım yerden doğruldum bir de baktım ki ihramım, çadır, çadırın altındaki kum terden sırlıslıklanmış. Ateşim de düşmüş, ben de kalktım sabah namazını cemaatle eda ettim. Namaz sonrası geçmiş olsun, dileklerini sunun kafile arkadaşlarım, bu hastalığımı iyiye yordular.

Ahmet
ÇELİK

İSMAİL SAFA'NIN KELAMULLAH, TEHLİL VE AYASOFYA ŞİİRLERİ

İkinci Meşrutiyet sonrasında Konya'da Osmanlı, Meşrik-i İrfan ve Şems vb. birçok gazete yayınlanmıştı. Bu gazetelerden biri de Hakem gazetesidir. Gazete günlük haber ve makalelerin dışında bazen İstanbul basımından çeşitli iktibaslar yayınlamaktaydı. Osmanlı edebiyat örneklerini Konyalı okuyucularına haberdar etmek amacıyla "Mahfuzat-ı edebiyat" başlığı altındaki bölümde bazı şiirler yayınlanmıştır ki Cenap Şahabettin'e ait "Hayal-i Hayat" ve Tevfik Fikret'e ait

"Bir Cevap", Bir lahza-i Teahhür", "Daru'l-fünun Marşı" ve İsmail Safa'ya ait "Kelamullah" adlı şiirler örnek olarak verilebilir.

22 Nisan 1326/5 Mayıs 1910'da Hakem'in ilk yayınladığı şiir İsmail Safa'ya ait "Kelamullah" adlı şiirdir. Hakem, giriş babında şunları kaydetmektedir:

"Hakem, bu nüshadan itibaren her hafta eski ve yeni meşahiri şuarayı Osmaniyenin (Osmanlının en meşhur şairlerinin) bedi' (en güzel), en müntehab (seçilmiş), matbu' (basılı) ve gayr-i matbu' (basılmamış) birer eseriyle tezeyyün edecektir. Bu neşirden mükemmel bir müntehibiyat-ı edebiyat vücuda gelebilir. Bu bedayi-i eş'arı muhterem kariilerimizin (okuyucularımızın) zevk-i edebilerini okşayacak nur-i siyedegan-ı vatanın terbiye-i edebiyelerine hadim olacaktır. Bu günkü tuhfe-i edebiyemiz (edebi hediyemiz, armağanımız) Sivas'ta mağduren ve menfiyyen (suçsuz ve sürgün olarak) irtihal eden şair-i meşhur İsmail Safa Bey'indir."

İSMAİL SAFA KİMDİR?

İsmail Safa, 21 Mart 1867'de Mekke'de doğdu. Babası Trabzonlu şair Mehmet Behçet Efendi, annesi (Fatih Sultan Mehmet'in hocası Akşemseddin'e dayandığı ileri sürülen) Ayşe Samiye Hanım'dır. Çocukluk yıllarını babasının Hicaz vilâyeti mektupçusu olarak görevli bulunduğu Mekke'de geçirdi. 1873'te annesini kaybetti. 1879'da babasının ölümü üzerine İstanbul'a geldi. Kar-

İsmail Safa, (1867-1901)

Merhaba
Akademik Sayfalar

deşleri Ahmet Vefa ve Ali Kami (Ak-yüz) ile beraber 1880'de Darüşşafa-ka'nın ikinci sınıfına kaydoldu. 1886'da Darüşşafaka'dan mezun ol-dukdan sonra bir yıl Evkaf Nezâreti Mesârîfât Kalemî'nde çalıştı. Ardın-dan İstanbul Telgrafhanesinde me-murluğa başladı. İstanbul ve Vefa İdâdîsi/Lisesinde edebiyat muallim-liğinde bulundu. 1890'da Meclis Ka-lemî'nde müsevvit olarak çalışmaya başladı. 1895'te verem hastalığına yakalanan şair, tedavi amacıyla Mi-dilli'ye giderek bir müddet burada kaldı.

Şiirlerinde siyaset konularına ilgi göstermeyen İsmail Safa'nın adı zaman zaman çeşitli siyasi olaylara karıştı. Jön Türklerle ilişkisi yüzün-den birkaç defa evi arandı.

1899'da II. Abdülhamid'e karşı İngiltere'nin desteğini sağlamak amacıyla, Transval Savaşı'nda İngi-lizlerin Boerler'e galip gelmesini temenni ve arzu eden siyasi bir metin hazırladı. Devrin ünlü yazarlarıyla bir kısım ulema, devlet memuru ve askerinin de imzaladığı bu metni İngi-liz Sefiri Sir Nicolas O'Conor'a su-nan Jön Türk heyetine katıldı. Bu siyasi hareket üzerine Dâhiliye Ne-zareti'nin 29 Nisan 1900 tarihli ya-zısı ile Sivas'a sürgün edildi ve 24 Mart 1901'de burada öldü. Önce Si-vas Garipler Mezarlığı'na defnedi-len İsmail Safa, daha sonra Sivas Ali Ağa Camii hazîresine nakledildi. Ancak bugün caminin hazîresinde İsmail Safa adına bir mezar bulun-mamaktadır.

EDEBİ YÖNÜ

İsmail Safa edebiyatla yakından ilgili bir aileye mensuptur. Babası Mehmet Behçet Efendi, çoğu kay-bolmuş olmakla birlikte bir divan teşkil edecek kadar şiir yazmıştır. İsmail Safa'nın zihni bir hastalığa tutularak genç yaşta ölen kardeşi

Ahmet Vefa da şairdi. Küçük kardeşi Ali Kami ise şairliğinin yanı sıra eği-timciliği ve tercümeleriyle tanınmış bir yazardır. Gazeteci ve yazar İlha-mi Safa ile romancı ve fikir adamı Peyami Safa, İsmail Safa'nın oğulla-rıdır.

Edebiyat zevkini babasından alan İsmail Safa, şiir yazmaya Da-rüşşafaka'da öğrenci iken başladı. İlk şiirlerini "Safa" imzasıyla Tercü-man-ı Hakikat'te yayımladı. 1886-1892 yıllarında Saadet, Mürüvvet, Mecmua-i Muallim, İmdadü'l-Mi-dad ve Mirsad'da çıkan manzumele-riyle tanındı. Şiirlerini beğenen Mu-allim Naci, kendisine "şâir-i mâder-zâd/doğuştan şair" unvanını verdi. 1889'da ilk manzum eseri "Sünûhât" basıldı. "Mirsad" dergisinin başya-zarlığını yaptı. Tefvik Fikret'i bu gö-revi sırasında keşfetmiş, Ali Ekrem Bolayır'a göre Servet-i Fünun edebi-yatının esaslarını o koymuştur. Çe-şitli şiirlerini, "Mevlid-i Pederi Ziya-ret" adlı manzum seyahatnamesi-nin bir bölümünü ve kardeşi Ahmet Vefa ile Türkçe 'ye çevirdiği Fransız yazar Emmanuel Gonzales "Vaha-metli Sevdalar" adlı romanı Mir-sad'da yayımladı.

İsmail Safa, 1884-1892 yılların-da yazdığı şiirlerde Muallim Na-ci'nin etkisinde kaldı. 1892-1895 yılları arasındaki dönemde bu etki-den kurtularak şiirde yeni arayışlara yöneldi. Şiirlerini ve edebî makalele-rini Resimli Gazete, Hazine-i Fün-un, Mekteb, Malumat ve Maarif'te yayımladı. 1895-1896 yıllarında Maarif dergisinin başyazarlığını yü-rüttü. Bu dergide şiirlerinin yanı sıra birçok makalesi çıktı. 1896-1901 yıllarında yazdıklarını başta Servet-i Fünun olmak üzere Maarif, Mekteb, Pul Mecmuası, İrtika, Mü-talaa, Fevaid, Musavver Terakki, Gülşen-i Edeb ve Mecmua-i Edebiy-ye'de yayımladı. Servet-i Fünun şair ve yazarlarıyla, özellikle Tefvik Fik-

ret'le derin bir dostluk münasebeti vardı. Nitekim Fikret "Sezâ" adlı şiirinde İsmail Safa'yı anlatmıştır.

Tanzimat'tan Servet-i Fünun edebiyatına geçiş dönemi şairlerinden olan İsmail Safa daha çok Mualim Naci, Recaizade Ekrem ve Abdülhak Hâmid etkileri taşıyan içli ve lirik şiirleriyle tabiat, aşk, aile, Allah, kâinat ve ölüm temalarını işledi. Eski-yeni iddiası taşımadan hem eski hem yeni şiir taraftarlarını memnun edecek özellikte şiirler yazdı. Sanat ve edebiyat hakkındaki düşüncelerinde Recaizade Ekrem'in ve Fransız edebiyatçılarının etkisinde kaldı. Bu tür yazıları vezin, kafiye gibi konulara, Edebiyat-ı Cedidciler'in uğradığı tarizlere ve yeni yayımlanan kitaplara ait olmak üzere üç grupta toplanabilir. Dördüncü rütbeden Mecîdî ve Sâlişe nişanları bulunan İsmail Safa üzerine Türk Düşüncesi mecmuası Nisan 1954'te bir özel sayı neşretmiştir.

Belli başlı eserleri şunlardır: 1. Sünûhât, 2.Huz Mâ-Safâ, 3.Mağdûre-i Sevdâ, 4.Mevlid-i Pederi Ziyâ-

ret, 5.Mensiyât, 6.Mülâhazât-ı Edebiyye, 7.Hissiyât, 8.İntâk-ı Hakk'ın Tahmîsi, 9.Muhâkemât-ı Edebiyye.

I. KELAMULLAH

Bir şâhika bâlâsına inseydi kitâbın ey kâhir-i mübdî,
Eylerdi serâpâ cebeli havf-i itâbın hâşi' mütesaddi.

Ya Rab, ne müessir, ne selasetli beyandır!
Kevserleri mi cennetinin pür-galeyandır?

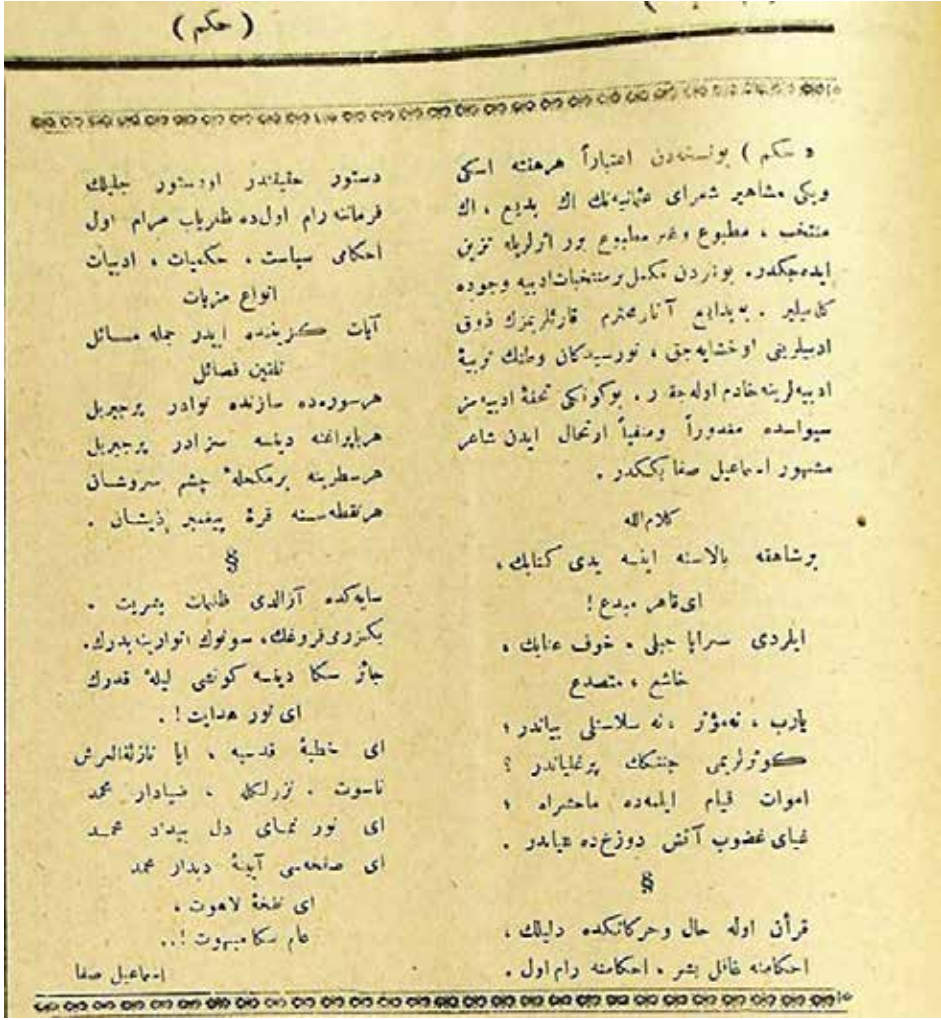
Emvat kıyam eylemede ma haşerah,
Gayya-yı gazub âteş-i düzahta iyandır.

Kur'ân ola hal-u harekâtında delilin,
Ahkâmına gafil beşer, ahkâmına ram ol.

Düstur-u hakikattir o düsturunu çeliğın,
Fermanına ram ola da tanrıyâb meram ol.

Ahkâm-ı siyaset, hikemiyat, edebiyat, enva-ı meziyyet,
Ayat-ı güzüninde eder cümle mesaili telkin-i fezail.

Her sürede sâzende-nevâdır per-i Cibrîl,
Her yaprağına dense sezâdır per-i Cibrîl.

İsmail Safa'nın "Kelamullah" adlı şiiri

Her satırına mikhale-i ceşm-i şüruşan,
Her noktasına Kurre-i Peygamber-i Zîşan.

Sayende azaldı zulûmat-ı beşeriyet,
Benzer mi fûruğun sönük envârına bedrin?

Caiz sana dense güneşi leyle-i kadrin, ey
nur-i hidayet,
Ey hutbe-i kudsiyye, eyâ nâziletü'l-Arş.

Nâsüt nüzulünle ziyâdâr-ı Muhammed,
Ey nûr müma-yı bidârı Muhammed.

Ey safhası ayine-i didâr-ı Muhammed,
Ey nağme-i lâhut, âlem sana mebhud.⁽¹⁾

(1) İsmail Safa, "Kelamullah", Hakem 22 Nisan 1326/5

II. TEHLİL

(Tehlil, Allahın birliğini ifade eden "kelime-i tevhidi" yani "La ilahe illallah" (Allah'tan başka ilah yoktur) cümlesini okuyarak zikretmek anlamında dini bir terimdir.)

Zâtım benim ey zâtına hüccet olan Allah,
Ey varlığı varlık ile müsbet olan Allah.

Evhâma hakâyık olamaz münkeşif ammâ,
Zulmetler eder kalbime envârımı îmâ.

Manzûrum olan hey'et-i mecmûa-i zerrât,

Mayıs 1910

Bir nâ-mütenâhiliği etmektedir isbât.

Daldıkça temâşâ-yı mesâbîh ile fikre,
Mecbûr olurum her gece tesbîh ile zikre.

Sensin getiren gördüğüm eflâki vücuda,
Sensin beni meyyâl kılan hâk-i sücuda.

Bir zerre kalırsa bu semâvâta göre arz,
Bî'n-nisbe demek etmeliyim kendimi yok farz.

Mahdûd iken insandaki akl ey ulu Yezdân,
Olmaz mı bu pâyânsız olan mülkile hayrân.

Bi'l-farz kabul etmese de akl, tenâhî,
Bir cüz' kalır, külli onun sensin ilâhî.

Bir cüz'e bakıp küllü nasıl eylerim inkâr,
Bir katre eder fikrime ummânları ihtâr.

Ecrâm, birer zerre'-i zî-şân-ı celâlin,
Ezhâr ise evrâk-ı perîşân-ı cemâlin.

Ebhâr, merâyâ-yı fezâ-yı melekûtun,
Kuhsârılar âsâr-nümâ-yı ceberutun.

Eşcârda kuşlar ediyor nâmını tebcil,
Eşcâr ki ervâha olur minber-i tehlil.

Gerdânşude-i feyz-i derindir bu avâlim,
Bâzîçe-i dest-i kaderindir bu avâlim.

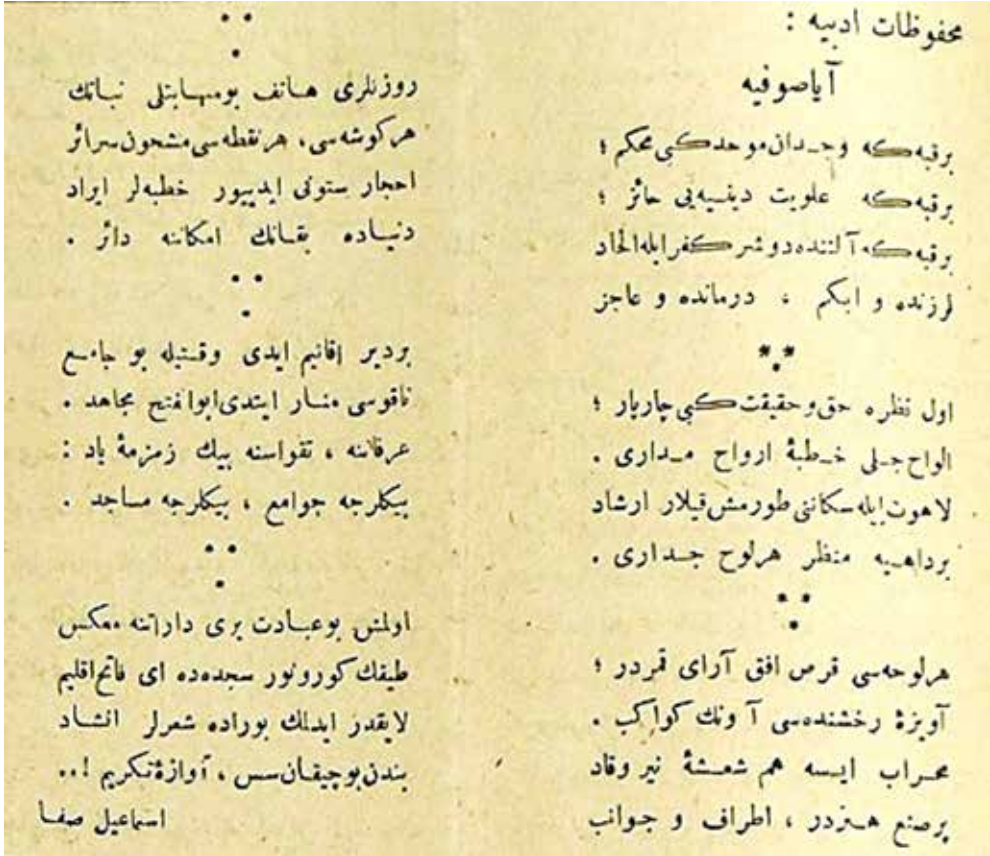
Muhtâc değilsin bu hükûmetde şerike,
Ey şâh-ı melâ'ik-sipeh ü arş-erike.

İdrâk-i ulûhiyyetine varmıdır imkân,
Aklın daha mâhiyyetini bilmiyor insân.

Bi-vâlid ü mevlûd (u) vücûd-ı samedisin,
Allâhu Ehad'sin, Ezelisin, Ebedisin.

III. AYASOFYA

Hakem gazetenin 29 Nisan
1326/12 Mayıs 1910 tarihli nüsha-
sındaki şiirlerden biri yine İsmail

İsmail Safa'nın "Ayasofya" adlı şiiri

Safa'ya ait "Ayasofya" şiiiridir. İsmail Safa'nın "Ayasofya" adlı şiiirini 11 Şubat 1313/23 Mart 1898'de kaleme almış ve ulusal basında 19 Şubat 1313/3 Mart 1898'de Serveti Fünun (yıl:7, Cilt 14, sayı 364, sayfa 405) dergisinde yayınlanmıştır.

AYASOFYA

Bir kubbe ki vicdân-ı muvahhid gibi muhkem,
Bir kubbe ki ulviyet-i dîniyeyi hâiz,
Bir kubbe ki altında düşer küfür ile il-hâd,
Lerzande ve ebkem... Dermande ve âciz!

Evvel nazara hakk u hakikat gibi çarpar,
Elvâh-ı celi hutbe-i ervâh medârı,
Lâhut ile sükkânını durmuş kılar irşâd,
Bir dâhiye munzar her levh-i, cidârı,

Her levhası kars-ı ufuk ârâ-yı kamerdir;
Avize-i rahşandası ânın kevakib,
Mihrâb ise hem şişe-i neyyir u kâd,
Pir sun'ı' hünerdir etrâf u cevânib.

Ruzenleri hâtıf bu mehâbetli binânın
Her köşesi, her noktası meşhûnu serâir
Ahcâr sutûmı ediyor hutbeler îrâd,
Dünyâda bekânın imkânına dâir.

Bir deyr-i ekânım idi vaktiyle bu câmi',
Namusu menâr etti Ebûl-fethi mücâhid,
İrfânına, takvâsına bin (yek) zümrei yâd,
Binlerce cevâmi'(savami'), binlerce me-sâcid.

Olmuş bu ibâdet yeri dâr-ı tekke ma'kes
Tayfın görünür secdede ey Fâtih-i iklim
Lâyıktır edilmek burada şiiirler inşâd
Benden bu çıkan ses avize-i tekrim!..⁽²⁾
İsmail Safa, 11 Şubat 1313/23 Mart 1898

Kaynaklar:

- Adnan Akgün, "İsmail Safa Bey", Yedi İklim, V/38, İstanbul 1993, s.50.
- Alaattin Karaca, "İsmail Safa'nın Sivas'a Sürülmesi ve Bunun Ortaya Çıkardığı Bazı Gerçekler", İlim ve Sanat, IV/21, İstanbul 1988, s. 60-62.
- Alaattin Karaca, Şâir-i Mâderzâd İsmail Safa, Ankara 1990.
- İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri, İstanbul 1988, c.3, s.1577-1582.
- İsmail Safa, "Ayasofya", Hakem, 29 Nisan 1326/12 Mayıs 1910.
- İsmail Safa, "Ayasofya", Servet-i Fünun, 19 Şubat 1313/3 Mart 1898 (yıl:7, c.14, sy 364, s.405).
- İsmail Safa, "Kelamullah", Hakem 22 Nisan 1326/5 Mayıs 1910
- Mustafa Kutlu, "İsmail Safa", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (TDEA), c.5, s.7-8.
- Türk Düşüncesi (İsmail Safa Özel Sayısı), I/5, İstanbul 1954, s. 221-351.

(2) İsmail Safa, "Ayasofya", Hakem, 29 Nisan 1326/12 Mayıs 1910.

Ercan
ARSLAN

SULTAN II.ABDÜLHAMİD'DEN, SEYDİŞEHİRLİ HÂCEGÂN EFENDİ'YE BERÂT-I HÜMÂYÛN

Es-seyyid Mehmed Ali Hâcegân Efendi, Hacı Abdullah Efendi⁽¹⁾ ile Arife Hanım'ın en büyük oğlu olup, 1836 (H.1252) yılında Seydişehir'de dünyaya geldi (Mehmet Hocegan (1836-1906), Hacı Ahmet Efendi (1840-1918), Hacı Şakir Efendi (1845-1909), Şerife Hanım, Hatice Hanım isimlerinde beş kardeşiler). İlköğrenimini ve medrese tahsilini babasının nezaretinde tamamladı. Medrese Müderrisliğinin haricinde kumaş ticareti ile de iştigal etti. Tefsir, Fıkıh, Hadis İlimlerine vâkıftı. Müderris Hacı Hâcegân Efendi, babası Hacı Abdullah Efendi'nin 1903 yılında vefat etmesi üzerine Seydişehir'de Nakşibendi Tarikatı Hâlidî kolu Şeyhliği vazifesini de ifa etmiştir. Bu esnada önemli halifeler yetiştirmiştir. 13 Haziran 1906 ta-

rihli Konya Vilayet Gazetesi'nde yayınlanan bir habere göre Seyyid Harun Camiinde düzenlenen bir merasimle yetiştirdiği 16 Halifesine icazet vermişti. Seydişehirli Hacı Hâcegân⁽²⁾ Efendi'nin icazet verdiği isimlerden bir tanesi de kardeşi Hacı Ahmet Efendi'nin kızı Emine Hanım ile evlenmiş olan Beyşehir, Üzümlü Manastır köyünden Mustafa oğlu Abdülcelil Mümin Hoca'dır. İşte bu yazımıza konu olan "Feraşet-i Şerife Berâtı" onun torunlarına intikal etmiş olan arşivinde ulaştığımız Osmanlı Padişahı Sultan II.Abdülhamid Han'a ait bir Berât-ı âlişan'dır. İncelediğimiz Berât-ı Hümâyûnun transkripsiyonu şu şekildedir:

Abdülhamid Han bin Abdülme-
cid Han el-Muzaffer Dâimen (El

(1) Şerafettin Yıldız, Seydişehirli Hacı Abdullah Efendi (1807-1903), s.20-27, Konya 2015; İsmail Bilgili-Ahmet Çelik, Muhammed Kudsi El Bozkırı (Memiş Efendi), Dizgi Ofset, 3.Baskı, Konya 2013.

(2) Hamid Algar, "Hâcegân" TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt 14, s.431, İstanbul 1996.

Seydişehir Hacı Abdullah Efendi Türbesi

Gazi - Tuğra)

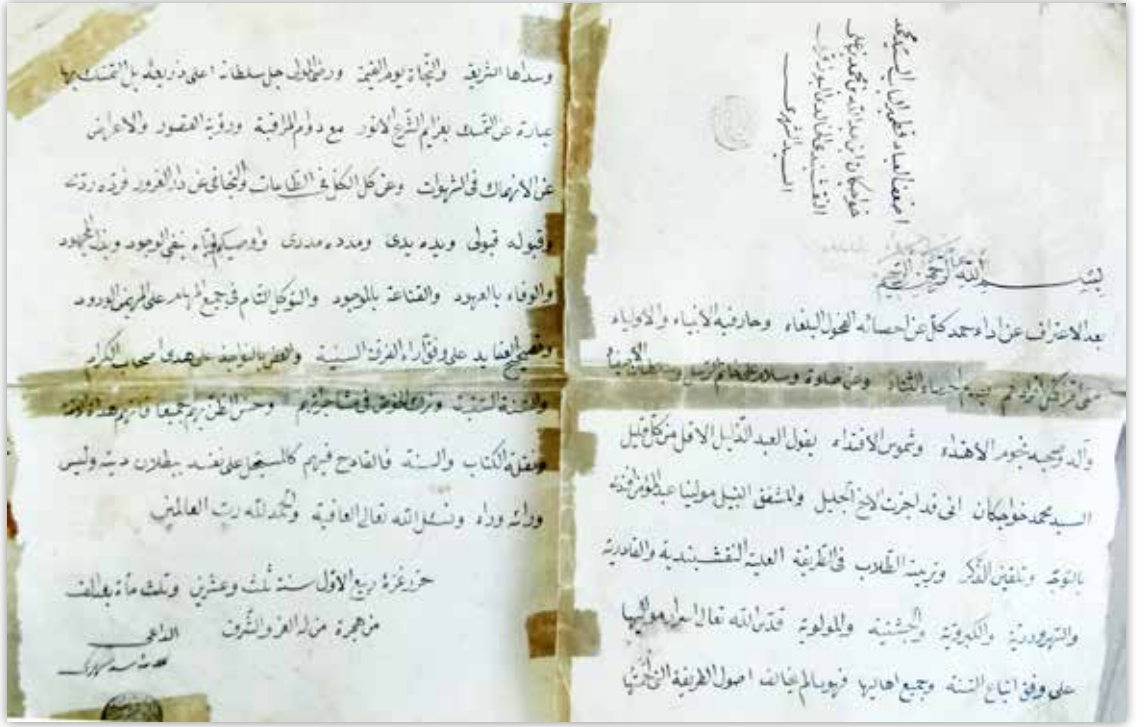
Nişân-ı Şerif-i Âlişan-ı Sâmi-Mekân-ı Sultânî ve Tuğrâ-yı Garrâyı Cihânsitânî-i Hâkânî hükmü ol-
dur ki:

Çün-ü azam devlet-i dâreyn ve ak-
dem-i saadet-i menzileyn müdave-

met-i hıdmet-i Haremeyn-i Şeri-
feyn ve Mülazemet-i Ravza-i Mu-
dahhara-i Hazret-i Seyyidül Ke-
neyn ve Resulüssakaleyn olmağın ol
devlet-i uzma ve ol saadet-i kübraya
vasıl olanlar beni adem nevinden
mümtaz ve serafiraz idüğü bi işti-
bahtır. Binaen ala zalik matafı me-
laike-i mukarrebîn ve menzilgahı

Sultan II.Abdülhamid Han tarafından Hacı Hâceğân Efendiye verilen Berat-ı Hümayun

Mehmed Hâcegân Efendinin, Abdülmümin Efendiye verdiği 6 Mayıs 1905 tarihli Halifelik Belgesi

Cenab-ı Cibril-i Emin nazargah-ı Hazret-i Rabbül Alemiyn olan ol asitan-ı şefaati ünvanın çar-ı ...saadet-i iktiranında ber veçhi hasbi rub'i kırat Ferâset-i Şerife hizmet-i celilesiyle şerefyab olan Hafız Ahmed'in vefatı vukuu ile mahlulünden Konya Vilayetine mülhak Seydişehir Kasabası'nda hadimüt Tarikat-ı Aliyye-i Nakşibendiyye Şeyh Abdullah Efendizade İş bu rafii tevkii refiüŝŝan-ı Hâkânî Hacı Hâcegân zide sadrehü ol hizmet-i şerife-yi kendüye Devlet ve sebeb-i rahmet ve şefaat bilüp... Talib ve rağib olmağla tevcih ve yedine berat-ı şerifim itasını makam-ı nezaret-i evkaf-ı hümayunundan ba takrir ledel inha mucibince tevcih olunmak fermanım olmağın bin üç yüz yirmi senesi Receb-i Şerifinin birinci günü tarihiyle bu berat-ı saadet ...verdim buyurdum ki muma ileyh ba del yevm ol makam ...eman ...ber veçhi hasbi rub-i kırat Ferâset-i Şerife hizmet-i celilesiyle şerefyab olup hizmet-i la-

zimesin tarafından tayin edeceği kaimakam ve naim menam kemal-i tazim ve tekrim ve evvab ve nihayet haya ve hicab ve nezafet ve elbise ve siyab ile ala maceral ade eda eyleye. Tahriran Fil yevmil aşer min şehri Şabanül Şerife sene işrin ve selase miete ve elf. Evkâf-ı Hümayun hazinesi-i celilesine mahsus Berât-ı âlişan yazılmak için varakadır. Yalnız 10 kuruştur."

Hacı Hocegan Efendiye verilen 4 Ekim 1902 tarihli Mekke Ferâseti; Kâbe-i Muazzama'nın, Medine Ferâseti de, Kabr-i Saadet'in yani Ravza-i Mutahhara'nın (Peygamberimizin Mezarının olduğu yer) temizlik işleri vazifesine bakma görevini ifade etmektedir⁽³⁾. Bu mühim ve saygı değer vazifeyle pek eski zamanlardan beri padişahlar ve devlet erkânı alakadar olmuş, memleketin

(3) M.Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, Cilt 1, s.606, MEB yayınları, 1983, Tahsin Yazıcı-Mehmet İpsirli, "Ferrâş", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt 12, s.408-409, İstanbul 1995.

Şeyh Hacı Abdullah Efendi,Hacı Hâcegân Efendi,Hacı Şakir Efendi, ve Hacı Ahmet Efendi'nin mezar sandukaları

faziletli alim kimseleri ile halk içinde güvenilirliğiyle tanınmış, hürmet, güzel ahlak ve tavırlarıyla bilinen, dini ve ilmi gayreti aşikar, mümtaz şahsiyetler tayin olunmuştu. Sultan II.Abdülhamid (1876-1909) Han tarafından verilmiş olan Feraşet-i Şerife Berâtında Hafız Ahmet'in vefatı ile boşalan kadroya, Seydişehir'de Medresesi bulunan Nakşibendi Şeyhi Hacı Abdullah Efendi'nin oğlu Hacı Hâcegân Efendi çeyrek kırat hisse ile atanmıştır. Bu görev için yerine görevlendireceği veya vekil tayin edeceği kişi vazifesini büyük bir olgunluk ve saygı ile, haya ve edep içinde temiz kıyafetlerle yerine getirmekle yükümlüydü. Toz alma işlemleri deve kuşu tüyü ile gerçekleştirilirdi. Bu tarihlerde II.Abdülhamid ile Hacı Hâcegân Efendi'nin temaslarının olduğu biliniyor. Bahse konu belgenin verilme sürecinin Hacı Hâcegân Efendi'nin sağlık sorunları nedeniyle İstanbul'a gidip padişah tarafından saray doktorlarına ameliyat ettirilmesi ile aynı tarihlere rastladığı kanaatindeyiz.

Ferrâşûn Es-seyyid Mehmed Ali Hâcegân Efendi 1906 yılında Seydişehir'de vefat etmiştir. Hacı Abdullah Efendi Türbesinde erkekler kısmında ikinci kabirde medfundur.

Manastırlı Mümin Hoca Efendi 6 Mayıs 1905 tarihinde Esseyyid Mehmed Hâcegân Efendi'den icazet (Halifelik Belgesi) almıştır. Küpe mezarlığında bulunan mezar kitabesinde "Nakşibendi merhum Şeyh Abdullah Efendi Hülefasından Mümin Hoca Ruhuna Fatiha 15 Teşrini sani 1346 (15.11.1930) ifadesi yazmaktadır. Kişisel arşivlerde olan bu ve benzeri belgelere ulaşmamız çok önemlidir. Seydişehir'in tarihi hafızası bu şekildeki arşiv belgelerinin gün yüzüne çıkmaya devam etmesiyle gelecek nesillere aktarılacaktır⁽⁴⁾.

Kaynaklar:

- Şerafettin Yıldız, Seydişehirli Hacı Abdullah Efendi(1807-1903),Çizgi Kitabevi, Konya 2015.
- İsmail Bilgili-Ahmet Çelik, Muhammed Kudsi El Bozkıri (Memiş Efendi),3.Baskı, Konya 2013
- Hamid Algar, "Hâcegân",TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt 14,İstanbul 1996.
- Tahsin Yazıcı-Mehmet İpşirli, "Ferrâş", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt 12, İstanbul 1995.
- M.Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, Cilt I,MEB yayınları, İstanbul 1983.
- Ercan Arslan, "II.Abdülhamid'den Hacı Hocegan Efendiye Beratı Hümayun", Seydişehir Toroslar, 31 Ağustos 2020,Yıl 20,S.905,s.5.

(4) Ercan Arslan, "II.Abdülhamid'den Hacı Hocegan Efendiye Beratı Hümayun", Seydişehir Toroslar, 31 Ağustos 2020,Yıl 20,S.905,s.5.

Kamil
UĞURLU

MERHUMU NASIL BİLİRDİNİZ? -5-

SABİLE

Şehirlerin birtakım renkleri vardır. Siz buna “köşeler” de diyebilirsiniz. O şehir o köşeleriyle anılır, tarif edilir, hatırlanır. Bu noktalar bazan bir yapıdır. Bazan yaşlı bir ağaç, bazan da renkli bir insan. Veya insanlar.

“Türbe önünde dükkânı, Meram’da bağı” olmanın büyük imtiyaz, büyük ayrıcalık sayıldığı zaman çok eskilerde değildir. Bu kadar mütevazı bir talebi “ayrıcalık” saymak gibi bir gönül zenginliğine sahipti Konya’daki insanlar.

İşte o insanlar, şehirdeki bir kişiyi, bazan, kendi hayal dünyalarındaki rengârenk elbiselere bürürler, bazan ona kerametler, hikmetler yakıştırırlar, evliya mertebesine getirip oturturlardı. Fakat bazan, gerçekten öylesi bir kişi olurdu bu.

“Salma Helil”, “Ölü Var Mustafa”, “Selâhattin”, “Ali Hoca” ve “Sabile” bunlardan bir kaçısı idi. Konya sokakları, meydanları kadar, o sokak ve meydanlarda görülen bu renkli tipler de, şehrin sıcak atmosferini ve organik dokusunu meydana getirirlerdi.

Kucağına doldurduğu kitaplarla, dünyanın anasını satan bir tavır içinde sokağın ucuna oturan ve kitaplarına dalan Ali Hoca’ya yaklaşır, selâm verirdik:

-Ali Hoca, perşembeye imtihanım var, geçecek miyim?

Son derece sevimli yüzünü kaptan kaldırır, feyselof yorgunluğuyla cevap verir:

-Gececeksin inşallah, sen çalış yavrım.

Biz o dersten geçerdik.

Sabile bir destandı. Adı üstüne efsaneler dolaşır. İncecik bir kadındı. Elinden hiç eksik etmediği siğarasını kendine özgü hareketleriyle içer, kendine özgü yürüyüşüyle Hükümet alanını adımlardı. Beyazlaşmış saçları, hafif sarkan alt dudakları, her zaman dünyayı hafife alır tarzda yarım tebessümüyle Sabile, kolay ulaşılabilen insanlardan değildi. Az konuşurdu. Az kişiyle konuşurdu. Herkesten yardım kabul etmezdi. Onun yardım kabul etmesi, ona yardım etmek isteyen kişi için bir ayrıcalıktı. Hoşlanmadığı bir kişi onunla sohbete tâlip olsa, o sırtını döner, söylenerek uzaklaşırdı.

Rahmetli İnönü’ye derin bir tutkusu vardı. Birtakım konulardan hiç tâviz vermezdi. İnönü tutkunluğu en tâvizesiz konusuydu. Siyasi partilerin mitinglerinde daima ilgi odağıydı.

Hükümet alanının, otoritesini hissettirmeden hükmeden sahibesiydi.

Bir ara öldüğünü söylediler. Sonra birgün çıkageldi. Gözünde, yüzünde morluklarla. Öldüğüne üzülenler, dönüşüyle sevindiler. Morluklara da fena halde bozuldular.

Sonra yine birtakım söylentiler dolaştı. Sabile hükümet alanında dolaştı. Günler birbirine dolaştı, derken..

Şimdi Sabile yok.

Öldü mü, nerde öldü veya nerele gitti, ne zaman dönecek, dönecek mi, belki bilenler vardır.

O bir köşeydi Konya’da. Yokluğuyla bir köşesi daha yuvarlandı şehrin.